№ 160 Օգոստոսի 28 (Սեպտեմբերի 9) 1881 Օգոստոսի 28 (Սեպտեմբերի 9) № 160

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։ Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

ՄՇԱԿ

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ Բժշկական վարչութեան կողմից։ Նամակ Կարսից։ Նամակ Երևանից։ Նամակ Շուշուց։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ՝ Հայոց խնդիր։ «Новости» լրագրի յօդուածը։ Բօլգարիա։ Ֆրանսիա։ Նոր դաշնակցութիւն։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Կովկասի և Անդրկովկասի բժշկական քաղաքական վարչութիւնը յայտնում է ընդհանուր գիտութեանը, որ ներկայ թւի օգոստոս ամսի վերջերում Անդրկովկասեան Մանկաբարձական դպրոցում տեղի կունենան ընդունողական հարցաքննութիւնները այն անձանց համար, որոնք ցանկանում են մտնել դպրոցի աշակերտուհիների թւում, մանկաբարձական արհեստը սովորելու համար։

Մտնողներից բարձր կուրսի վրա, որի ուսման ընթացք աւարտողները ստանում են մանկաբարձի կոչումը և իրաւունք ունեն մտնել պետական ծառայութեան մէջ քաղաքային և գաւառական մանկաբարձի անունով, պահանջվում է՝ ռուսաց լեզուից՝ կանոնաւոր կարդալ և թելադրութեամբ գրել, նոյնպէս բերանացի պատմել և գրել կարդացածը։ Թւաբանութենից,—առաջին չորս կանոններ (գումարում, հանում, բազմապատկում և բաժանում), անուանական թւեր և կոտորակների վրա հասկացողութիւն։ Կրօնից,—գլխաւոր աղօթքների իմանալը։

Ստորին կուրսում մտնողներից, որտեղ աւարտողները ստանում են գիւղական մանկաբարձի կոչումը և իրաւունք ծառայութիւն մտնել, որպէս գիւղական մանկաբարձներ, պահանջվում է միայն կարդալ և գրել ռուսերէն և բերանացի պատմել կարդացածը։

Ընդունվում են կանայք և օրիորդներ, 16 տարեկան հասակից ոչ պակաս և 30 տարեկան հասակից ոչ աւել։ Խնդիրքները տրվում են въ Управленіе медицинскою частью гражданскаго вѣдомства (Սպերնայա փողոց, Խարլովի տուն), մետրիկական վկայականով հանդերձ և գրաւոր թոյլտւութեամբ մտնողի ծնողներից կամ ամուսնից, եթէ մտնող աշակերտուհին ամուսնացած կին է։

ՆԱՄԱԿ ԿԱՐՍԻՑ

Օգոստոսի 15-ին

Աղքատ հայերը, որոնք սահմանի միջով Թիւրքաց Հայաստանից գալիս են Անդրկովկաս մշակութիւն անելու համար, ենթարկվում են Կարսի նահանգի քիւրդերի հարստահարութիւններին, որոնց իւրաքանչիւրից պահանջում են մի մի րուբլ և աւելի, որպէս պատմում են վնասվածները։ Օրինակ, այս տարւայ մարտ ամսին 40 մարդիկ գալով Մուշի պաշալիկի Բուլանըղի սանջակի Կաբա գիւղից, խարուց անուանված անցքից անցնելու ժամանակ (որը Բաշ-կեաւ հայկական գիւղից բարձր է) կանգնեցրեց նրանց մօտակայ գիւղի մէկ քիւրդ, պահանջելով իւրաքանչիւր մարդուց երկու րուբլ։ Հայերը մերժեցին քիւրդի այդպիսի լիրբ պահանջը, որի պատճառով քիւրդը (կարծեմ գիւղի ստարշինայի որդին) իմաց տուեց գիւղում։ Այն ժամանակ բոլոր բնակիչները դուրս եկան զինաւորված և սկսեցին սպառնալիքներով պնդել, որ թշուառները կատարեն իրանց համագիւղացու պահանջը։ Քիւրդերը, տեսնելով անզէն հայերի կամակորութիւնը, սկսեցին ծեծել և նրանցից մէկի գլուխը պատռեցին։ Հայերից երկու մարդ փախչեցին Բաշկեաւ և իմաց տուեցին ամբողջ գիւղի քիւրդերի իրանց վրա յարձակվելու մասին, իսկ մնացած ընկերները դագանակներով և փայտերով զինաւորվելով, սկսեցին կռւել։ Հայերից մէկը Յարոյ (Յարութիւն) անունով երկու քիւրդերի գլուխները ջարդեց։ Բաշկեաւից կազակները եկան այնտեղ, քիւրդերին բռնեցին և բերեցին տեղական վարչութեան մօտ։ Քիւրդերը իրանց արդարացնելու համար բամբասանքներ բարդեցին հայերի գլխին, իբր թէ վերջինները նրանցից ոչխար գողացան մորթելու համար։ Հայերը մերկացնում էին նրանց այդպիսի հնարած սուտը նրանով, որ ա. ամբողջ Թիւրքիայում օրինակ չը կայ, որ հայերը գողութեամբ պարապելիս լինէին, բ. որ այժմ որպէս մեծ պաս հայոց կրօնը արգելում է իրանց միս ուտել։ Քիւրդերից մինչև 20 մարդ Կարս ուղարկվեցան, ուր և դիմեցին նրանց ազգականները։ Վերջինները խնդրելով տեղական հայ եպիսկոպոսին վիրաւորվողներին վիրաւորողների հետ հաշտեցնելու մասին, կարողացան գործը խաղաղութեամբ վերջացնել։

Հայերը օտար երկրում մշակութիւն անելուց յետոյ իրանց հայրենիքը վերադառնալու ժամանակ, առնում են Թիֆլիսում և ուրիշ տեղեր զէնքեր ճանապարհի վրա իրանց պաշտպանելու համար քիւրդերի և կովկասեան լեռնական թափառաշրջիկների դէմ։ Սահմանի վրա եղած կազակները խլում են զէնքերը այդ թշուառներից, ասելով, որ վերջինները իրաւունք չունեն զէնքը ձեռին անցնել ռուսաց սահմանից։ Օգտաւէտ կը լինէր, եթէ հայ մշակ դասին, հայրենիք վերադառնալու ժամանակ, սահմանական գաւառական և նահանգական գլխաւորներից տրվելիս լինէր ապահովական թերթ թշուառներին այդպիսի բռնաբարութիւններից ապահովելու համար։

***

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Օգոստոսի 15-ին

Ահաւասիկ չորրորդ անգամն է, որ Երևանի քաղաքային խորհրդարանի նիստերում կարդացվում է քաղաքի ելևմուտքի ցուցակը ներկայ 1881 թւականի համար։ Մուտքը հասնում է մօտաւորապէս յիսուն ու երեք հազար րուբլու, իսկ ելքը, որ դեռ ամբողջապէս չէ կարդացվել, կը լինի եօթանասուն և հինգ հազար։ Ուրեմն ելքը քսան և երկու հազար րուբլով բարձր է մուտքից։ Թէ որտեղից, ինչ միջոցներով պէտք է ծածկվի Երևանի համար այդ ահագին դեֆիցիտը,— դա մի մեծ և նշանաւոր հարց է, որի համար դժուար է ասել, թէ ինչ տնօրինութիւն կանի քաղաքային խորհրդարանը։

Խոստանալով մի այլ յօդուածով ցոյց տալ մի քանի հաստատ աղբիւրներ, որոնցով քաղաքը միջոց կունենար միանգամից ազատվելու այդ ահագին և այլ պարտքերից և բացի դրանից կունենար մի պատկառելի, մեծ գումար,—ես այստեղ կամենում եմ խօսել ելքի մէջ մտած այն ռոճկի մասին, որ ստանում է քաղաքային քարտուղարը։

Անցեալ տարի այդ պաշտօնի համար նշանակված էր 1200 րուբլի, իսկ ներկայ թւականում միայն 1000 րուբլի։ Ահա այս երկրորդ տարին է, որ քարտուղարի պաշտօնը կատարում է ինչ որ մի պ. Ա. Ա...եանցը։ Փորձերը ցոյց էին տուել, որ առաջին տարում քարտուղարի ընտրութիւնը անյաջող էր եղել. այս պատճառով «Մշակ» լրագիրը երկրորդ ընտրութիւնները լինելուց առաջ, իր մի առաջնորդող յօդուածում ցոյց տուեց, թէ ինչ արժանաւորութիւններ, ինչ առանձին յատկութիւններ պէտք է ունենայ քաղաքային քարտուղարը։ Այնու ամենայնիւ ընտրութիւնների ժամանակ մեր քաղաքի պատուելի ներկայացուցիչ—պ. պ. ձայնաւորները կրկին ընտրեցին իրանց առաջվայ քարտուղարին, կամենալով, երևի, դրանով սևացնել «Մշակի» պ. խմբագրին, որ իմ կարծիքով, անզգուշութեամբ թոյլ էր տուել իրան երկրորդ յօդուածում ասելու նոյն քարտուղարի վերաբերութեամբ. «երեսը այդ մարդու երկար, շատ երկար է....» Քարտուղարն ընտրվեցաւ, բայց դրանով «Մշակի» խմբագիրը ոչինչ վնաս չը տեսաւ. վնասը ամբողջ քաղաքինն էր, որի համար, անկարծիք, բաւականին նշանակութիւն ունի քաղաքային քարտուղարը, միայն թէ սա ճշտութեամբ և պարտաճանաչութեամբ կատարած լինի իր պաշտօնը։ Բայց, ինչպէս խոստովանվում է ամբողջ քաղաքային վարչութիւնը և ինչպէս հաստատ աղբիւրներից լսում ենք, պ. Ա. Ա...եանցը ամենևին չէ ուզում ճանաչել և կատարել իր պաշտօնը. նա եթէ գալիս է վարչութիւն, այդ միայն նրա համար է, որ նա ունենում է իր սեփական գործը. այս ու այն մարդու համար խնդիրներ է գրում, մեր քաղաքի Յ. Ղար...եանցի պէս փաստաբանութիւն է անում և այլն և այլն և շատ անգամ վարչութիւնից դուրս է գնում հէնց այն ժամանակ, երբ ինքը քաղաքագլուխը նստած պ. պ. անդամների հետ նիստ են ունենում, կամ խօսում են մի շատ հարկաւոր գործի համար, որ պէտք կը լինէր թղթի անցնելու, արձանագրելու. և այլն։ Բացի սրանից քարտուղարի բացակայութիւնը վարչութիւնից ունենում է և հետևանքը, որ հարկաւոր գործերը մնում են անկատար և երկար մնում են քնած և կամ փականքի ենթարկված. երկրորդ՝ քաղաքի մաքրութեան վերաբերեալ պաշտօնական թղթերը այս այն մարդու վրա յետաձգվում են, քաղաքի բնակիչների համար պարտադիր կանոնների այս կամ այն յօդուածի խախտելու մասին արձանագրութիւններ չեն կազմվում, կամ ուշանում են և այդպիսով մեղադրվող քաղաքացին անպատիժ մնալով, առուները խախտված է պահում և չէ նայում, որ նրանցից դուրս եկած ջուրը վնասում է տներին, փողոցներին, նեղութիւն է տալիս անցորդներին, հոգս է պատճառում կառապաններին և այլն. քաղաքային փողոցները, հրապարակները լցնում են աղբով, օդն ապականող զանազան լուացքաջրով և ուրիշ այնպիսի շատ բաներ։ Ցնորէն—պաշտօնեան (ИСПОЛНИТ. ЧИНОВНИКЪ) յայտնում է այդ անկարգութիւնների մասին վարչութեանը, բայց սա աշխատող ձեռքերի, գործող գլուխների պակասութիւն ունենալով, ծանրացնում, ուշացնում է գործը. այն ինչ քարտուղարը «իր քէֆին» ման է գալիս։ Երբ շատ անգամ նրան հարց են առաջարկել, թէ ինչու նա չէ գնում իր գործին, նա պատասխանել է. «Ես ընտրված եմ միայն խորհրդարանի և ոչ վարչութեան քարտուղարի պաշտօնի համար»։ Քարտուղարի այդ յանդուգն խօսքերը լսել է և ինքը վարչութիւնը, բայց լռում է։ Չը լինի սա ևս մտածում է. «մենք հակառակում էինք, սևացնել էինք ուզում Ա. Ա...ցին, ինչու նրան ընտրեցիք, պ. պ. ձայնաւորներ. ուրեմն եթէ ընտրել էք, թող ձեր գործերը դանդաղ ընթանան, ինչպէս մինչև այժմ ընթանում էին»։ Բայց թող այս էլ մտածի վարչութիւնը, որ եթէ նա «ինձ ինչ անի էլերին, քամակը տայ գէլերին», Միմանցից ջիգր հանելու ժամանակ չէ. թող ինչ անելու են անեն։ Մենք մի լաւ քարտուղարի շատ հարկաւորութիւն ունենք.... Այն հազար րուբլ ռոճիկը, որի համար յիշեցի, մի այնպիսի ռոճիկ է, որով հեշտ կարելի է մի պարտաճանաչ, խորհող, մտածող և մինչև անգամ օրէնսգէտ քարտուղար ճարել։ Այդպիսիները շատերը կը գտնվեն Երևանում։

***

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Օգոստոսի 18-ին

Թէպէտ քաղաքիս բնակիչները մեծ օգնութիւն են հասցնում ուսման առաջադիմութեանը, նոր ուսումնարանների բանալուն և այլ գործերին, որոնք ուսման են վերաբերվում, բայց այդ օգնութիւնը նրանք անում են ոչ թէ իրանց սեփական հոգացողութեամբ և աշխատանքով, ոչ թէ իրանք հասկանալով դրա օգուտը, այլ ակամայ վճարում են այսպիսի գործերի համար, ցանկանալով ցոյց տալ, որ իրանք էլ ազգութեան մէջ բարի գործի և լուսաւորութեան տարածվելում յետ չեն մնում միւսներից։ Բայց քննելով թէ իրաւ լուսաւորութեան համար են վճարում այդ փողերը թէ ոչ, համոզվում ենք հակառակի մէջ։ Նրանք վճարում են ոչ թէ լուսաւորութեան համար, այլ բարեգործութեան պարտքից ազատվելու համար, որովհետև լսել են թէ ունևոր մարդկանց պարտքն է օգնել ազգութեանը։ Շատ գովելի գաղափար, բայց դրանով և վերջացնում են իրանց հոգացողութիւնը և պարտաւորութիւնը ուսումնարանի վերաբերութեամբ։ Այլ ևս երբէք ուշադրութիւն չեն դարձնում թէ իրանց որդիքը ինչ են սովորում, ինչ աստիճանի են կրթվում, անում են արդեօք որ և է առաջադիմութիւն, թէ ոչ։ Մեր ծնողները տանը երբէք չեն հարցնում իրանց զաւակներին, արդեօք մի բան հասկանում են դասերից, չեն հետաքրքրվում արդեօք տանը պատրաստում են ուսումնարանում տուած դասերը։ Վերջապէս երբ հարցաքննութիւն է լինում, ծնողները չեն էլ հետաքրքրվում ներկայ գտնվել հարցաքննութիւններին, տարւայ ընթացքում իրանց զաւակների արած առաջադիմութեան հետ ծանօթանալու համար։

Ուսուցիչները տեսնելով որ ծնողները անտարբեր են դէպի իրանց մանուկների ուսման գործը, իրանք էլ դառնում են անտարբեր։ Թէ որքան անհոգ են դէպի մանուկները թէ ծնողները և թէ դպրոցները պարզ երևում է մեր դպրոցներում աւարտած երիտասարդների բարք ու վարքի վրա. շատ գովելի չէ, առհասարակ, սրանց բարք ու վարքը։

Հայի մէջ ամեն բան փառքի համար է, ամեն բան ցուցամոլութիւն է։ Նա բնաւ չէ հոգում իր որդու ուսման վրա, բայց նեղանում, վիրաւորվում, բարկանում է երբ իր հարևանի որդին անց է կացել մի դասատանից հետևեալ դասատունը, իսկ իրան որդին ոչ։ Պատահել են դէպքեր երբ հայ ծնողը, իմանալով որ որդին չէ փոխվել աւելի բարձր դասատուն, հանդիպելով ուսուցչին հրապարակի վրա, չարաչար ծեծել է նրան գաւազանով։

Դուք գուցէ չէք հաւատայ, եթէ ասեմ որ մեր հոգևոր դպրոցից աւարտածներից և ատեստատ ստացած աշակերտներից մի քանիսը ոչ թէ միայն փողոցի սրիկաներ դարձան, բայց և աւազակ դարձան լեռներում։ Բայց իմ այդ ասածս փաստերով կարող եմ ապացուցանել։

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 27 օգոստոսի

Այսօր ստացայ «Journal d'Orient» Վիեննայի լրագրի առաջին համարները, որ ղրկեց ինձ բարեկամներիս մօտ ստորագրութիւն բացանել

այդ ազգօգուտ լրագրի համար։ Պարոնների ազգանունները, որոնցից իւրաքանչիւրը տուեց 4 րուբլ, խնդրեմ տպեցէք «Մշակի» մէջ և փողը հասցրէք ուր հարկն է։

Ահա ազգանունները։ Գէորգ Հէջուբեանց, Բագրատ Նաւասարդեանց, Նիկողայոս Փրիդոնեանց, Միքայէլ Կեանջեցեանց, Տիգրան Տէր Օհանեանց, Գրիգոր Սէրէբրակեանց, Գրիգոր Աղաբեգեանց, Յովհաննէս Քօչարեանց, Ստեփաննոս Արասխանեանց, Եագոր Գրիգորեան Արութինով, Բաղդասար Քալանթարեանց, Մկրտիչ Յովհաննէսեանց, Ալէք. Այվազեանց, Պետրոս Մէլիքեանց, Գէորգ Քիւրքչեանց, Մարտիրոս Դուլղարեանց, Մկրտիչ Ռոստոմեանց, Նիկողայոս Բօզարջեանց, Միքայէլ Սափարեանց, Գէորգ Ցոլօկեանց։ Ընդամենը 80 րուբլ։

Գէորգ Հէջուբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Յօգուտ «Ժուրնալ դ'Օրիան» հաւաքվել է այժմ 153 րուբլ։ Բայց մենք, չը սպասելով ստորագրողների, արդէն մի քանի օր սրանից առաջ ուղարկեցինք «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագրի խմբագրին 500 րուբլ Թիֆլիսի փոխադարձ կրեդիտի ընկերութեան ձեռքով։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել որ կիրակի, 30-ին օգոստոսի լինելու է Թիֆլիսի Ալէքսանդրեան այգիում ժողովրդական զբօսանք յօգուտ մեր քաղաքում հիմնվող որբանոցի։ Կը լինի լուսաւորութիւն, ձիարշաւ պրիզներով, հրացանաձգութիւն, զուռնա, երաժշտութիւն, երգեցողութիւն, ֆէյերվէրկ և այլն։

—

ԽԱՐԿՕՎԻՑ հաղորդում են լրագիրներին, որ Խարկօվի համալսարանի խորհուրդը վճռել է Թոյլ տալ Մօսկվայի համալսարանից արձակված ուսանողներին մտնել Խարկօվի համալսարանը, հարցաքննութիւն տալուց յետոյ։

—

Մենք իմացանք որ մի քանի պարոններ Թիֆլիսում ստացան վերջապէս «Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագիրը։

—

Լսում ենք որ երէկ վերադարձել է Թիֆլիս և այս օրերս գնալու է Էջմիածին հայր Խորէն Ստեփանէն, որ մի տարի առաջ արտասահման ուղարկվեցաւ կաթողիկոսի հրամանով մանկավարժութիւն սովորելու համար։

—

Պարոն Արշակ Մամուլեանցից, որ «Միացեալ ընկերութեան» կողմից մի թերթ էր ստացել այդ ընկերութեան համար փող ժողովելու նպատակով, ստացանք 62 րուբլ, որ պարոնը այդ թերթով հաւաքել է հետևեալ անձերից։ Յարութիւն Տէր-Յովհաննէսեանց 5 ր., Յովհաննէս Թումեանց 5 ր., Հայրապետ Աւետիսեանց 5 ր., Գէորգ Մուքայէլեանց 5 ր., Յարութիւն Հախվէրդեանց 5 ր., Սարգիս Ալէքսանեանց 5 ր., Լուսանկար Արտօ 1 ր., Եագոր Կուզանեանց 1 ր., Բարսեղ Թութունեանց 5 ր., Բարսեղ Խանդամեանց 5 ր., Գրիգոր Թութունեանց 3 ր., Յակոբ Ջավախեանց 5 ր., Մէլքոն Մէլքոնեանց 5 ր., Անյայտ 1 ր., Ա. Մախմուրով 1 ր., Ակօպով 1 ր., Ջանջուղազով 1 ր, Անյայտ 1 ր., Անտոն Բարսեղեան 1 ր., Անյայտ 1 ր.։ Ընդամենը 62 ր.,

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐ

—

Շարունակում ենք ծանօթացնել ընթերցողին «Journal d'Orient» լրագրի յօդուածի հետ Հայոց խնդրի վերաբերութեամբ։

Հայերը Թիւրքիայում, ասում է լրագիրը, չեն ձգտում ոչ դէպի քաղաքական անկախութիւնը, ոչ էլ դէպի որ և է անջատումը Թիւրքաց կայսերութենից։ Նրանք մինչև անգամ չեն պահանջում որ իրանց երկրի բոլոր նիւթական աղբիւրների արդիւնքները գործ դրվեն միմիայն իրանց երկրի պէտքերի համար։ Նրանք խնդրում են միայն որ իրաւունք ունենան իրանք հաւաքել իրանց սեփական հարկերը, այն էլ կայսերական գանձին բաւականութիւն տալուց յետոյ, իրաւունք ունենան իրանց սեփական միջոցներով ստեղծել իրանց հայրենիքում բուն նահանգական հաստատութիւններ, ինչպէս օրինակ՝ տեղական պահապան զօրաբաժին, դատարաններ, դպրոցներ, կրօնական հիմնարկութիւններ բոլոր դաւանութիւնների համար, հասարակաց հիմնարկութիւններ և այլն։

Հայերը հաւատացած են, որ սեփական իշխանութեամբ, տեղական, սեփական պէտքերի համար հարկեր հաւաքելու իրաւունքը կը նպաստի րէֆօրմների և բարենորոգումների իրագործմանը, որովհետև կապահովացնի վարչութեան ձեռքով իրագործելի վերանորոգութիւնները և կը հաստատի մի հիմնաւոր հսկողութիւն նրանց օրինաւոր գործադրութեան վրա։ Այդպիսով վարչական գործունէութիւնը Հայաստանում կամայականութեան վրա հիմնված չի լինի, որովհետև ոչ մի իշխանութիւն չէ կարող այն ատրիճան հոգ տանել բարենորոգումների իրագործման մասին, որքան ինքն ժողովուրդը։ Ուրիշ կողմից, կայսերական կառավարութեան շահերը խիկապէս համանման լինելով պետութեան հպատակների շահերի հետ, կառավարութիւնը նպատակայարմար և իմաստուն վարչութեան ընկերունքներին համապատասխան կը գտնի պահանջել երկրից միայն այն միջոցները, որոնք անհրաժեշտ են ընդհանուր պետական կարիքներին, թողնելով տեղական ինքնավարութեանը բաւականացուցիչ միջոցներ տեղական պիտոյքները լրացնելու համար։ Հարկապահանջութեան ձևը կարող է հետևեալը լինել։ Նահանգապետը և նրա հրահանգներին հպատակվող այլ և այլ գաւառների կառավարիչները, իրաւունք պէտք է ունենան հաւաքել իւրաքանչիւր գաւառի քաղաքներում անուանի, ընտրված անձերից բաղկացած ժողովներ։ Այդ ժողովների գումարման եղանակը և նրանց կազմակերպութիւնը այժմից դժուար է որոշել, բայց նահանգապետը և գաւառների կառավարիչները նախ և առաջ իրանք կը մասնակցեն ժողովի անդամների ընտրութեան գործում, ընտրելով այդ անդամներին գաւառի անուանի և հաւատարիմ անձերից։ Իսկ ընդհանուր ժողովը, որ կը գումարվի ամբողջ նահանգի կենտրոնում, կամ մայրաքաղաքում, կազմված կը լինի պատգամաւորներից, որոնք ընտրված կը լինեն նոյն իսկ գաւառական ժողովների ձեռքով։ Այդ ընդհանուր ժողովը պէտք է ունենայ մի պաշտօն միայն, այն է որոշել հարկերը և յատկացնել նրանց իրանց նպատակին։ Ժողովը չի միջամտի ոչ վարչութեան, ոչ էլ արդարադատութեան գործի մէջ։ Վարչութիւնը և երկրի հասարակական զարգացումը հետըհետէ ցոյց կը տան այն վերջնական ձևն ու եղանակը, որ պիտի գործ դրվի ժողովի անդամների ընտրութեան և նրա գործունէութեան ընդարձակման վերաբերութեամբ։ Բայց մեզ թվում է, որ գոնէ առաջին ժամանակի համար, որպէս զի երկիրը չընկնի գործերի խառնաշփոթութեան մէջ, որ անխուսափելի է մի ազգաբնակութեան համար, որ երկար ժամանակ օտար էր մնացել, իր սեփական շահերը ղեկավարելու գործին, ինքնավարութեան մեր ցոյց տուած սահմանները համապատասխան են իմաստութեան և զգուշութեան կանոններին։

Հայաստանի նահանգների այդ ընդհանուր ձևով գծագրված կազմակերպութիւնը միջոց կը տայ ապահովել Հայաստանի թէ քրիստոնեայ և թէ մահմետական բնակիչների բարօրութիւնը, որոնք բոլորն էլ սուլթանի հպատակներ են, բոլորն էլ մի և նոյն իրաւունք, մի և նոյն շահ ունեն օրինաւոր կերպով կառավարված լինելու։ Այդ տեսակ կազմակերպութեան նպատակն է երկրի ընդհանուր բարօրութիւնը. դրանից յետոյ Հայաստանի մահմետական և քրիստոնեայ ժողովրդի թէւ փոխադարձ համեմատութիւնը դառնում է մի երկրորդական խնդիր։

Այդպիսով ոչինչ փոխված չի լինի երկրի քաղաքական դիրքի մէջ. միայն վարչութեան մէջ կը մտնեն նոր պաշտօնեաներ, որոնք իրանց գործունէութեան մէջ զսպված կը լինեն օրգանական հիմնարկութիւններով, մանաւանդ դատաստանի արդար կանոնադրութեամբ, պարտաւորված կը լինեն գործադրել սուլթանից հրատարակված վերանորոգութիւնները և այլ ևս չեն համարձակվի նրանց անգործադրելի թողնել, ինչպէս անում էին բոլոր նախկին րէֆօրմների հետ, որոնք միշտ խոստացվում էին, բայց երբէք չէին իրագործվում։

„НОВОСТИ“ ԼՐԱԳՐԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ

—

Կ. Պօլսից ստացած տեղեկութիւններին նայելով, Բ. Դուռը ծանր կերպով պարապված է այն հարցով, թէ ինչ միջոցով կարելի էր ազատվել դեսպանների վիրաւորիչ և ծանր հսկողութիւնից։ Սուլթան Աբդուլ-Համիդ խոստովանում է, որ նորագոյն ժամանակների անցքերը չը կարողացան մահմետական աշխարհի խալիֆայի նշանակութիւնը բարձրացնել։ Բայց որովհետև փադիշահը ինքնուրոյնութիւն և եռանդ չունի, այդ պատճառով այդ բանը յանձն առաւ իր վրա մեծ վիզիր Սաիդ-փաշան, որը այս օրերս սուլթանի հետ երկար և ծանր խօսակցութիւն ունէր։ Անգլիական լրագիրներում մենք հետաքրքիր մանրամասնութիւններ ենք գտնում այդ տեսութեան մասին։

Ամենից առաջ վիզիրը յայտնեց սուլթանին, որ Բ. Դուռը ամեն միջոցներով պէտք է աշխատի, որ Եւրոպան միջոց չունենայ յօգուտ Հայաստանի գործերի մէջ խառնվելու. յետոյ նա նախազգուշացրեց Համիդին եւրոպական պետութիւնների կողմից լինելի երկրորդ միջամտութեան դէմ, որը անհրաժեշտ է հեռացնել ինչ կուզէ լինի, որովհետև նա վերաբերվում է ընդհանուր րէֆօրմների մտցնելուն Թիւրքիայում և անմիջապէս բղխում է Բերլինի դաշնագրից։

Սաիդ-փաշան ապացուցեց սուլթանին, որ եթէ Եւրոպային թոյլ տրվի խառնվել և գործել յօգուտ Հայաստանի, այն ժամանակ այդ նահանգը շատ հեշտ կարող է Թիւրքիայի համար մի տեսակ Բօլգարիա դառնալ։ Հէնց որ Եւրոպան Հայաստանի գործերի մէջ կը խառնվի, այն ժամանակ կաբինետները խնամակալութիւն կը հիմնեն, որին և կը յանձնվի րէֆօրմների մտցնելը, իսկ յետոյ մի որ և իցէ ցանկացող կը գտնվի, որի համար և կը ստեղծվի գահը։ Մէկ այդպիսի տխուր հանգամանք հեռացնելու համար, վիզիրի կարծիքով, անհրաժեշտ է, որ Բ. Դուռը նախատեսէ պետութիւնների ցանկութիւնները և աշխատէ ամենաշուտ ժամանակում ընդհանուր րէֆօրմներ մտցնել, որոնք տարածվելով և Հայաստանի վրա, հէնց այդ բանով կը հեռացնվէր հայոց խնդրի ծագումը։

Ապա Սաիդ-փաշան ներկայացրեց սուլթանին րէֆօրմների մէկ ամբողջ պրօգրամ, մի և նոյն ժամանակ մատնացոյց արաւ այն բանի վրա, որ բոլոր այս վերանորոգութիւնների վերջնական, թէպէտ և առժամանակ գաղտնի նպատակը պէտք է լինի դաշնագիրների վերջնականապէս ոչնչացնելը, որոնց գոյութիւնը վիրաւորիչ է Բ. Դրան համար։ Սուլթանը բոլորովին համաձայն էր վիզիրի այդ կարծիքների հետ և վճռողապէս յայտնեց, որ դաշնագիրները ամօթալի շղթաներ են, որոնցով Եւրոպան կապել է Թիւրքիային, որ դրանով աշկարայ ապացուցանի Օսմանեան կայսերութեան տրկութիւնը։ Միայն արմատական ներքին վերանորոգութիւններ մտցնելով կարելի է ջնջել դաշնագիրները, որի համար պէտք է որ պետութիւնները իրանց համաձայնութիւնը տան։ Բայց կարելի՞ է արդեօք Թիւրքիայում րէֆօրմներ մտցնել, որոնց պատճառով պետութիւնները համաձայնվէին ոչնչացնել դաշնագրութիւնները, որոնք միակ պաշտպաններն են Թիւրքիայում ապրող օտարների համար Թիւրքաց արդարադատութեան դէմ։ Այդ բանի մէջ կարելի է սաստիկ կասկածել։

ԲՕԼԳԱՐԻԱ.

—

Լրագիրներին հաղորդում են հետևեալը։ Անբաւականների թիւը Բօլգարիայում հետզհետէ աւելանում է և իշխան Ալէքսանդր չը գիտէ, թէ ում հաւատայ։ Մի և նոյն ժամանակ իշխանի խորհրդատուները անդադար սխալներ են անում, որոնցից պէտք է զգուշանալ ներկայումս։ Օրինակ, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրը պահանջում է բոլոր պրօֆէսօրներից և ուսուցիչներից, որ նրանք բացարձակ յայտնեն իրանց համակրութիւնը դէպի բօլգարական պետական գործերի այժմեան դրութիւնը և արձակում է պաշտօնից նրանց, որոնք չեն կամենում դաւաճանել իրանց համոզմունքներին։ Այդպիսով 35 պրօֆեսօրներ են արձակված, միւսները իրանք հրաժարական են տալիս և ուղևորվում են Արևելեան-Րումելիա, որտեղ գիտեն գնահատել ընդունակ մարդկերանց։ Զարմանալի պատկեր է ներկայացնում ինքնավարութիւն ունեցող Թիւրքաց այդ նահանգը։ Նրա վարչական բոլոր բաժինների մէջ արագ առաջադիմութիւն է նկատվում, մինչդեռ ազատ Բօլգարիան ամեն բանի մէջ յետադիմական է։ Դրանից յետոյ զարմանալի չէ, որ Մակեդօնիայի բօլգարացիները աւելի գրավվում են Ֆիլիպպօպօլով, քան թէ Սօֆիայով։ Բօլգարական ֆինանսներն էլ շատ լաւ դրութեան մէջ չեն։ Վերջին ընտրութիւնները աւելի թանգ են նստել, քան թէ առաջ կարծում էին։ Այն 14 միլիօն ֆրանկ, որ մնաց պետական գանձարանի մէջ ազատամիտ մինիստրութենից յետոյ, արդէն վերջանում է, թէպէտ յայտնի չէ, թէ ինչ բանի վրա է գործադրված։ Ինչպէս երևում է, իշխան Ալէքսանդր չէ հաւատում իր հպատակներին. նա տանից պահապանների երբէք չէ դուրս գալիս, իսկ նրա պալատը խստութեամբ պահպանվում է։

ՖՐԱՆՍԻԱ

—

Օգոստոսի 22-ին Ժիւլ Ֆերրիի նախագահութեամբ կայացաւ ֆրանսիական մինիստրների խորհուրդը պարլամենտական ընտրութիւնների հետևանքները քննելու համար։ Կառավարութիւնը յոյս ունի, որ կը կազմվի չափաւոր հանրապետական մեծամասնութիւն հանրապետական ձախակողմեաններից և հանրապետական միու-

թեան անդամներից։ Կարծում են, որ 60 շրջանների մէջ կրկնաքուէարկութիւն կատարելուց յետոյ ընդդիմադրական կուսակցութիւնը կը կազմվի արմատական ձախակողմեան 35 անդամներից, 50 անկախ հանրապետականներից և ձախակողմեան 90 անդամներից։ Մեծամասնութիւնը մօտ 340 անդամներ կունենայ, եթէ ձախակողմեանները և հանրապետական միութեան անդամները կը համաձայնեն պաշտպանել Ֆերրիի մինիստրութիւնը։ „Temps“ լրագիրը, ինչպէս երևում է Գամբետտայի համաձայնութեամբ, տպեց մի յօդուած, որի մէջ 'ի միջի այլոց ասւած է. „Բելվիլի ընտրողների անհաստատամտութիւնը փոխում է Գամբետտայի քաղաքական դրութիւնը։ Քանի որ նա Բելվիլցիների ներկայացուցիչ էր, որոնց կարծիքների հետ համաձայն չէ Ֆրանսիան, նա չէր կարող կառավարութեան անդամ լինել, բայց օգոստոսի 21 փոփոխեց գործերի դրութիւնը։ Գամբետտա դադարեց Բելվիլցիների կանդիդատ լինելուց և ներկայացուցիչ դարձաւ Ֆրանսիական ժողովրդի մեծամասնութեան, որը ընդունեց նրա քաղաքական նախագիծը։ Վերջին ընտրութիւնները պարտաւորեցնում են Գամբետտային անձնականապէս իրագործել իր քաղաքական նախագիծը։

Հետաքրքրելի է Կորսիկա կղզու վրա եղած ընտրութիւնների հետևանքը։ Ինչպէս յայտնի է, այդ կղզին նշանաւոր է եղել իր բօնապարտեան ուղղութեամբ։ Այս անգամ գրեթէ բոլոր բօնապարտեան կանդիդատները յաղթված են և միայն մի քանի կրկնաքուէարկութիւններ են լինելու։ Նշանաւոր է նոյնպէս և այն իրողութիւնը, որ այս անգամ գործը առանց արիւնհեղութեան վերջացաւ, թէպէտ Կօրսիկայի մէջ ոչ մի ընտրող առանց լաւ բէվօլվեր ունենալու ընտրութիւնների չէ գնում։ Ցաղթողների թւում շատ արմատականներ կան։ Առհասարակ Ֆրանսիական պարլամենտական վերջին ընտրութիւնները չափազանց ձեռնտու են արմատականների համար։

Արմատականների աջողութիւնը ապացուցանվում է ոչ թէ միայն այդ կուսակցութեան ուժեղանալով պարլամենտի մէջ, այլ և ձայների այն աննշան փոքրամասնութեամբ այն շրջանների մէջ, որտեղ արմատականները յաղթված են։ Գամբետտայի կուսակիցներից շատերը ստիպված էին աջողութիւն գտնելու համար իրանց նախագծերին արմատական ուղղութիւն տալ։

Ջափաւոր հանրապետական բոլոր լրագիրները պնդում են, որ Գամբետտա յանձն առնի նոր մինիստրութեան կազմելը։ „République Française“ լրագրի մէջ տպւած մի յօդուած, որ խօսակցութեան առարկայ է դարձել։ Այդ յօդուածի մէջ ասւած է, թէ Գամբետտա չի հրաժարվի մինիստրութիւն կազմելուց, միայն թէ հանրապետութեան նախագահ Գրեվի նրան հրաւիրէր և թոյլ տար ազատ գործել։ Փարիզի մէջ հաւատացնում են, որ նոր մինիստրութիւնը հետևեալ կերպով կը լինի կազմված. Գամբետտա՝ մինիստր նախագահ, Ֆերրի՝ լուսաւորութեան մինիստր, Ֆրէյսինէ՝ պատերազմական և Լէօն Սէ՝ ֆինանսների մինիստր։

Գամբետտա, խօսելով լրագիրներից մէկի աշխատակցի հետ Բելվիլի ընտրութիւնների մասին, նկատել է. „Թող ինձ հետ չը խօսեն այժմ ժողովուրդների երախտապարտութեան մասին։ Պետական գործիչը այդ երախտապարտութեան վրա յոյս չը պէտք է դնի։ Նա աւելի նշանաւոր գործեր ունի, քան թէ ժողովրդականութեան ետևից ընկնելը։ Նա պէտք է ծառայէ՛ այն գործին, որին նա նուիրվել է, պէտք է ամենից առաջ ձգտի իր գաղափարների և սկզբունքների աջողութեանը։ Այժմ ասում են, աւելացրել է Գամբետտա, որ ես միայն մի քանի ձայների մեծամասնութեամբ ընտրվեցայ, չը պէտք է մոռանալ, որ հանրապետութիւնն էլ միայն մի ձայնի մեծամասնութեամբ ընտրվեցաւ, բայց այնու ամենայնիւ նա յաղթող հանդիսացաւ“։ Հանրապետութեան նախագահ Գրեվի, լուր ստանալով Գամբետտայի կրկնակի յաղթութեան մասին Բելվիլի երկու շրջանների մէջ, մի հեռագրով շնորհաւորեց նրա յաղթութիւնը։ Փարիզի լրագիրները այդ հեռագիրը հեգնութիւն են համարում, բայց իսկապէս Գրեվի այժմ չէր կարող չը շնորհաւորել Գամբետտային, որովհետև առաջ նա մշտապէս այդ բանն արել է։ Սեպտեմբերի 4-ին Գամբետտա քաղաքական մի մեծ ճառ կարտասանի։

ՆՈՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շուտով իտալական թագաւորը պէտք է տեսնվի աւստրիական և գերմանական կայսրների հետ։ Այդ տեսութեանը թէ իտալական և թէ աւստրիական լրագիրները մեծ նշանակութիւն են տալիս։ Մինչև այժմ Իտալիայի յարաբերութիւնները Գերմանիայի հետ շատ բարեկամական են եղել և առաջինը միշտ մեծ պատրաստակամութեամբ ենթարկվել է իշխան Բիսմարկի ազդեցութեանը։ Այդ պատճառով աւստրիական և գերմանական կառավարութիւնների դաշնակցութիւնը պէտք է պարտաւորեցուցիչ լինէր Իտալիայի համար։ Գերմանացիների դաշնակից լինելով, իտալացիք պէտք է նայէին նոյն գերմանացիների դաշնակից աւստրիացիների վրա իբրև բարեկամների վրա։ Այդպիսով Իտալիայի միանալը աւստրո-ունգարական դաշնակցութեան հետ բոլորովին չի փոխի մեծ պետութիւնների դաշնակցական կազմակերպութիւնը, այլ միայն պաշտօնապէս կը հաստատի այն, ինչ որ իրականապէս վաղուց գոյութիւն ունէր։ Երեք պետութիւնների այդ նոր դաշնակցութիւնը երբէք չէ կարող ունենալ այն դաշնակցութեան նշանակութիւնը, որին մասնակցում էր Ռուսաստանը մինչև արևելեան վերջին պատերազմը և որ օգուտ տուեց միայն Աւստրո-Ունգարիային։ Ժամանակակից պայմանները ի նկատի առնելով, կարելի է հաստատապէս ասել, որ դաշնակցութիւնները վնասում են առանձին պետութիւնների գործողութիւնների ազատութեանը և շահաւէտ են լինում գլխաւորապէս դաշնակից պետութիւններից նրա համար, որ աւելի ազդեցութիւն ունի։ Այս դէպքում այդպիսի պետութիւնը Գերմանիան է։

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Կ. Պոլիս, 16 օգոստոսի

Կիլիկիոյ կաթողիկոսի խնդիրը կը շարունակէ զբաղել մտքերը։ Ոմանք սկսեր են փոքր ինչ մեղմութեամբ դատել կաթողիկոսը. պակասաւոր կը գտնեն ազգ. վարչութիւնը որ վեղարի գոյնի և ուրիշ երկրորդական խնդիրներով կը խաղցնէ կաթողիկոսը ինը ամիսներ, որով անոր ալ համբերութեան չափը կը լեցուի։—Բայց ինչ որ ալ ըլլան վարչութեան թերութիւնները, կաթողիկոսը պարտաւոր էր շատ խոհեմութեամբ շարժիլ, նկատելով որ ներկայ պարագայից մէջ նոր խնդիրներով ազգը զբաղեցնել և Կ. Պոլսոյ պատրիարքի իշխանութիւնը տկարեցնելու աշխատելն ազգին կենսական շահերուն հակառակ է։ Պատրիարքը կը ջանայ Մկրտիչ կաթողիկոսի պատճառած չարիքներուն դարման գտնել։ Նախարարաց հետ տեսնուելով, բողոքած է Բ. Դրան ընթացքին դէմ այս խնդրոյն մէջ։ Նախարարները յայտարարած են պատրիարքի, թէ կաթողիկոսի տրուած պ ե ր ա թ ը ճիշտ այնպէս է գրուած, ինչպէս որ օրինակը թ ա ք ր ի ր ո վ մը պատրիարքարանը երբեմն խրկած էր Բ. Դրան։—Տարբերութիւնը սա է, ըսած են, որ փոխանակ պատրիարքի ձեռքով կաթողիկոսի յանձնելու, ուղղակի Բ. Դռնէն տրուած է անոր։ Տրուած պ ե ր ա թ ի օրինակը պատրիարքարան կը խրկեն, զոր քննելով կը տեսնեն որ բաւական կարևոր փոփոխութիւններ եղած են, այնպէս որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը Կ. Պոլսոյ պատրիարքական և ազգային իշխանութենէն բոլորովին անկախ կրնայ սեպուիլ։—Կարևոր փոփոխութիւն մ'ալ է կղերականները պատժելու եղանակը։ Պատրիարքարանները իրաւունք ունին որ երբ կղերական մը յանցաւոր ըլլայ, անոր դէմ սահմանուած պատիժը իրենք գործադրեն։ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի տրուած պ ե ր ա թ ի ն մէջ այս կէտը լռութեամբ անցուեր է, որ ըսել է ջնջուած է։—Պատրիարքը այս կէտին համար ալ ազդու կերպով մը պէտք եղած դիտողութիւնը ըրած է, յաջողութիւնը դժուարութեամբ ձեռք պիտի բերէ։ Շատ տարիներ են որ կառավարութիւնը կաշխատի պատրիարքարանէն խլել այն իրաւունքը, զոր ունի իր կղերականները պատժելու մէջ։ Բ. Դուռը արդէն միշտ առաջնորդներու հակառակ կը շարժի և եթէ պատրիարքական այդ իրաւունքը չըլլար, Հայաստանի մէջ առաջնորդները ջլատուած պիտի ըլլային և շատերը այսօր բանտերու մէջ։

Թիւրք թերթերը տաք կերպով կաթողիկոսական յարաբերութեանց խնդրոյն մէջ նետուած են։ Այս թերթերը քանի մը տեսակէտներով կաթողիկոսի պաշտպան կը հանդիսանան ու պատրիարքի և մեր թերթերուն դէմ կը մաքառին։ Նախ՝ թիւրքերը չեն հանդուրժեր որ հպատակ պատրիարքարան մը Բ. Դրան որոշմունքներուն դէմ դնէ և մինչև իսկ փոխել տալ ուզէ այն կէտերը, որք Սուլթանին հաճութիւնը ստացեր են. եթէ այս այսպէս ըլլայ, կառավարութիւնը իր հպատակներու վերաբերութեամբ կատարեալ ազատ իշխանութիւն մը չէ։ Երկրորդ՝ կը յուսան որ Կիլիկիոյ կաթողիկոսի հետ դաշնադրութիւն ընելով և նմա պաշտպանելով կը յաջողին իրականացնել երկար ատենէ ի վեր ունեցած մէկ խորհուրդնին՝ որ է Թիւրքիոյ հայերը Էջմիածնայ իրաւասութենէն հանել։ Կ. Պոլսոյ հայոց խոհեմութեամբը Բ. Դրան այս խորհուրդը միշտ անգործադրելի մնացեր է, հիմա ալ ուրիշ կերպ չը պիտի ըլլայ։—Բայց ինչ օգուտ որ այսքան հոգնութիւն և ժամանակի կորուստ պիտի ունենանք։

Կըսուի թէ պատրիարքը և Ազգ. վարչութիւնը անհամաձայն են իրարու հետ գլխաւորապէս կաթողիկոսի խնդրոյն պատճառաւ և թէ այս անհամաձայնութիւնը այնչափ առաջ գացեր է որ մինչև իսկ Ազգ. ժողով չը գումարուիր մինչև որ պատրիարք և վարչութիւն համաձայնեն իրարու հետ։ Եթէ այս համաձայնութիւնը չը գոյանայ, վարչութիւնը կը հրաժարի։—

Ամէն տարի երբ Ազգ. ժողովը նոր շրջան կը մտնէ՝ մասնաւոր ուղերձով մը կը պատասխանէ պատրիարքական ճառին. ատենապետաց դիւանը կը զբաղի այժմ այդ ուղերձը պատրաստել։ Կըսուի թէ այս ուղերձին մէջ ժողովը կարևոր յայտարարութիւններ պիտի ընէ առ պատրիարքըն և մասնաւորապէս պիտի յայտնէ թէ ինչ կը սպասէ Ազգ. վարչութենէն։ Դժուար կէտը ինչ կը պահանջէն որոշելն է. այս դժուարութեան առջև ոմանք լռութեամբ անցնել կուզեն, և ոմանք ալ կըսեն եթէ լռութեամբ պիտի անցնուի, ամենևին ուղերձ չը տրուի։ Այս կէտերը ստոյգ ըլլան թէ ոչ, այնքան կարևորութիւն մը չունին, մեզ համար բաւական է որ Ազգ. ժողով, պատրիարք և վարչութիւն իրարու հետ համաձայն երթան։

Պատրիարքարանի դրամական վիճակը շատ վատ է. պաշտօնեայները երկար ատենէ ամսական չեն առած, ասոնցմէ ոմանք հրաժարած են, ուրիշներն ալ հրաժարելու վրայ են։ Պատրիարք սրբազանը տեսնելով ազգային սնդուկի այս նեղ վիճակը, հարկադրեցաւ իր ամսականը երեսուն ոսկիոյ իջեցնել։ Այս զիջը ցուցալի է։ Պատրիարքը աշխարհիս առջև Թիւրքիոյ հայոց ներկայացուցիչն է, նա պարտաւոր է ազգին պատւոյն արժանաւոր վայել կերպով ապրել։ Պէտք է որ Պատրիարքը կանոնաւոր բնակարան մը ունենայ, զի կընդունի ամէն կարգի մեծամեծ անձինք. նա տեղ այցելութիւն կուտայ դեսպանաց ու նախարարաց և չէ կարող պարզ աբեղայի մը պէս ապրել։ Հայոց Պատրիարքի քսակը միշտ բաց է, մանաւանդ երբ այդ պատրիարքը ազնիւ ու զգացած սիրտ մը ունի. նա չը կրնար մերժել խեղճ հայ աղքատը, և տեղ օտար ազգի աղքատն ալ, որ իրեն կը դիմէ. պանդուխտ հայ քահանայները որ Հայաստանէն գալով առանց մէկ դահեկան, կապաւինին պատրիարքին։ Եւ երբ գիտենք թէ Ներսէս կը տառապի դառն ցաւով մը, դեռ շատ երիտասարդ, հեռու չէ գերեզմանէն և կը կարօտի բժիշկներու խնամոցը, կը հարցնենք ինչպէս հնար է այս ամէն հոգերը ամիսը երեսուն ոսկւով, որ ըսել է երկու հարիւր յիսուն և ութը րուբլիով լրացնել։

Այսքան բազմազբաղ գործոյ մէջ, Հայաստանի փրկութեան տաժանելի կերպով աշխատած միջոցին Ներսէս Պատրիարքը պարտաւոր է պարզ գործաւորի մը պէս ամէն առաւօտ օրական ապրուստին վրայ մտածել և խնայողութեանց վրայ խորհել. և Ներսէս ընդհանուր ազգին սէրն ու համակրանքը կը վայելէ՜։ Ազնիւ սիրտ, ազնիւ ոգի ունենք։

Ի՛նչ, Վոսփորի ու Մարմարայի ափանց ապարանքների մէջ բնակող հայերը կը սպասեն որ դիմենք Ռուսիոյ հայոց և ըսենք «Ներսէս պատրիարքի քիչ շատ բարեկեցիկ վիճակ մը պատրաստենք։» Այսպիսի հրաւէր մը մենք ընելու չենք համարձակիր, զի ամէն մեր քայլափոխին Ռուսիոյ եղբարց դիմելու կամաչեմք. ուրիշ խնդիր է եթէ իրենք ինքնաբերաբար ուզեն փոքր ինչ դիւրութիւն ընծայել այն անձին, որ առանց յուսահատելու կը կռուի ամէն ներքին և արտաքին թշնամեաց դէմ հայ ազգին տառապանքները վերջացնելու համար։

Հայկակ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Այս օրերս գերմանացի սօցիալիստ Լիբկնէխտ մի ճառ է կարդացել Ցիւրիխում։ Նա յայտնել է այն միտքը, որ իշխան Բիսմարկ թէև այժմ սկսել է հետևել իր անտեսական քաղաքականութեան մէջ սօցիալիզմի ուղղութեանը, բայց նրա սօցիալիզմը պետական սօցիալիզմ է։ Լիբկնէխտի կարծիքով սօցիալական մտքերը կարող են աջողվել մի ժողովրդի մէջ միմիայն դեմօկրատիայի ձեռքով տարածվելով և ոչ թէ պետական անձերի առաջնորդութեամբ։ Ատենաբանը յայտնեց այն միտքը, որ Բիսմարկ ոչինչ աջողութիւն չի ունենայ իր քաղաքականութեան մէջ մինչև որ չը դադարի հալածել սօցիալիստներին և չը վերցնել տայ սօցիալիստների դէմ հրատարակված օրէնքը։

—Լրագիրները հաղորդում են որ գերմանական ռայխստագի համար ընտրութիւնները նշանակված են 27-ին հոկտեմբերի։

—Վաշինգտոնից պաշտօնապէս հաղորդում են որ Գարֆիլդի առողջութիւնը դարձեալ լաւանում է։

—Համբուրգից աքսորվող գերմանացի սօցիալիստները վճռել են գաղթել Ամերիկա։

—Բ. Դուռը դիտաւորութիւն ունի ոչնչացնել իր դեսպանութիւնները երկրորդական պետութիւնների մէջ, բայց ուրիշ կողմից մի նոր դեսպանութիւն է հաստատում Սպանիայում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 26 օգոստոսի։ „Правит. Вѣстн.“ լրագիրը հաղորդում է. Նորին Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց թոյլ տալ ռուս Մարդասիրական ընկերութեանը գիմնազիաների մէջ երկու թոշակաւորներ ունենալ միտրօպօլիտ Իսիդօրի անունով, որի Բարձրագոյն հրամանով միտրօպօլիտ դառնալուց յետոյ այսօր 25 տարի լրացաւ։ Բարօն Կիստեր արձակված է պալատական մինիստրութեան գանձարանի հսկողական մասը կառավարող պաշտօնից։

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ, 26 օգոստոսի։ Գարֆիլդի առողջութիւնը մի փոքր լաւացել է։ Նա տեղափոխվեցաւ Բալտիմօր։

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԵՐԱՐԿՈՒՆԵՐ 4 ր., ծրծողներ 1 ր., ծալվող աթոռներ 1 ր. 50 կ., ՓԱՅՏ-ԱԹՈՌ 4 ր., ԲԱԶԿԱԹՈՌ-ՄԱՀՃԱԿԱԼ 10 րուբլ և աւելի, թէյի բաժակներ 25 և 30 կ., մի ամսի քորոցներ 50 կ., պատելա ծխողների համար 60 կ. ֆունտը, անգլիական ՎԱՆՆԱՆԵՐ և այլն ծախվում են ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:

10,000 զոյգ գուլպաներ 25 կ.—ից զոյգը, 10,000 զոյգ կանանց ԳՈՒԼՊԱՆԵՐ 30 կ.—1 ր., 7,000 մատուցարաններ 5 կ.—5 ր., 1,000 ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ 5 ր.—35 ր., 400 արշին բումազէյ. 1 ր.—1 ր. 30 կ., պարուսինա 40 կ.—1 ր., 300 հատ բէվօլվեր 4 ր.—35 ր., 700 ալբոմ ԿԻՍԱԳՆՈՎ, 10,000 ֆունտ թէյ ԹԷՑԱՄԱՆՈՎ 1 ր. 65 կ.: Եր-կաթէ գրիչներ իւրաքանչիւր ձեռքի համար: Ծախվում են ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ:

41—100

144 Արծրունու գալէրէա 144 ամենաէժան պահեստ մեբէլի և հայելիների:

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

անունով ՄԵՐ ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐՈՒԱՅ դասագիրքը լոյս տեսաւ և ծախվում է Կովկասեան ու Կենտրոնական գրավաճառանոցներում:

Գինն է 40 կոպէկ:

Իսկ ով ցանկանում է հատը 35 կոպէկով ձեռք բերել, գինը ԿԱՆԽԻԿ վճարելով և ճանապարհածախսը իր վրա առնելով

Թող գիմէ մեզ հետևեալ հասցեով.

„Въ Тифлисъ.— На Авлабарѣ. Ивану Петровичу Назарьянцъ."

ԾԱԽՎՈՒՄ ԵՆ 30% ԷԺԱՆ ՔԱՆ ԹԷ ՈՒՐԻՇ ՏԵՂ. մուրաբաներ, կոնֆեկտներ, ԿԱԿԱՕ, բրինձ, ԱՄԱՆԵՂԷՆ, բօկալներ, թասեր, երես լուանալու ամաններ, չայնիկներ, ԲԱԺԱԿՆԵՐ, կերակրի ամաններ (судки), մատուցարաններ, ԿՈՂՊԷՔՆԵՐ, ԴԱՆԱԿՆԵՐ, գդալներ, ԳՐԻՉՆԵՐ, թուղթ, մատիտներ, տետրակներ, ՀՐԱՑԱՆՆԵՐ, ՌԷՎՕԼՎԵՐՆԵՐ, ալբոմներ, ՄԱՀՃԱԿԱԼՆԵՐ, ՀԱԳՈՒՍՏ, տրիկօ, պարուսին, թաշկինակներ, երեսրբիչներ, կլեօնկա, գուլպաներ, ԹԱՄԲԵՐ, ՊՕՐՏ-ՎԷՑՆ, խեբես, կոնեակ և այլն: ԹԷՅ մեծ քանակութեամբ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ համար ՊՈՒԴԸ 44 ր., 46 ր., 48 ր., 50 ր., 52 ր., 54 ր., և այլն: Այդ բոլորը կարելի է գանել ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՋ:

Մի և նոյն տեղը էժան գնով. ՇԷՐԲԵՏ մագնեզիա, խմոր ԾԱՐԱՒԻ դէմ, ԽԻՆԱՅԻ գինի ջերմի դէմ, կարբոլեան ՓՕՇԻ, հեղուկ և ՍԱՊՕՆ, բժշկական թուղթ փատերկլօզետի համար, պարսկական փօշի: 58—100

Въ Редакціи газеты «МШАКЪ» Продается „ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ПОЛОЖЕНІЕ ТУРЕЦКИХЪ АРМЯНЪ." Д. Григорія АРЦРУНИ. Брошюра напечатана въ Москвѣ. Цѣна 25 коп.

ՄԻ ԿԻՆ ցանկանում է պահել ուսումնարանների օտարաքաղաքացի աշակերտներին ամենաձեռնտու ԳՆԵՐՈՎ: Հասցէն Նովօ-Արսենալնայա փողոց, Գեորգի Խորզանովի տանը № 28, հարցնել ԱՆՆԱ ԱԲՐԱՄԵԱՆՑԻՆ:

1—4

ԳԵԼԻՕՄԻՆԻԱՏԻՒՐՆԵՐ հետաքրքիր գիւտ մանաւանդ կանանց համար: Հնարողը պարտաւորվում է իւրաքանչիւրին, մինչև անգամ նրանց, որոնք բոլորովին չը գիտեն նկարել, սովորեցնել երեք դասի ընթացքում գոյնաւորել ապակիի վրա ֆօտօգրաֆիական պատկերներ, գրավիւրներ և այլն առանց ԳՈՐԾԻՔԻ գործադրութեան: Նոյնպէս և շատացնել տպագրված բոլոր նկարները, գրավիւրները, և ֆօտօգրաֆիաները և այլն, թղթի կերպասի վրա և այլն թւով, որքան էլ կամենան առանց գործիքի: Այստեղ կարճ ժամանակ կը մնամ: Հասցէն. հիւրանոց „Grand-Hotel" № 22 ընդունում եմ առաւօտեան 10—1 ժամը:

1—2

Բ Ա Գ Ո Ւ
ԿՕՄԻՍԻՕՆԷՐԱԿԱՆ ԿԱՆՏՕՐԱ.

Պատիւ ունիմ յայտնելու, որ այսուհետև ընդունում եմ ամենայն տեսակ ԿՕՄԻՍԻԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ կատարել Բագուայ մէջ. ցանկացող պարոններին խնդրում եմ ուղղակի դիմել ինձ իմ հասցեով.

Въ Баку. *Абелю Давидовичу Апресянцу.*

Յանձնարարութիւնք կը կատարվին կատարեալ և անյապաղ:

Խոնարհաբար խնդրում եմ նաև այն անձինքներից, որոնց մօտ մնացել են իմ հրատարակութեան „Խենթի" ապառիկներ կամ վաճառած գրքերի փողերը, անմիջապէս մեզ հասցնել, կամ ուղարկել Շուշի պարոն Յակոբ Մուսայելեանցին:

Կոմիսիօնէր Աբէլ Ապրեսեանց.

Արդէն ծախվում է
„ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ"
Անունով մեր ՉՈՐՐՈՐԴ տարուայ դասագիրքը Կենտրոնական և Կովկասեան գրավաճառանոցներում:

Գինն է 60 կոպէկ

Գումարով առնողներին զիջում կը լինի:

Իսկ ով ցանկանում է հատը 55 կոպէկով ձեռք բերել, գինը ԿԱՆԽԻԿ վճարելով թող դիմէ մեզ հետևեալ հասցեով.

Въ Тифлисъ.—На Авлабарѣ. Ивану Петровичу Назарьянцъ.

Յ. Նազարեանց

11—25

Մ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆՑԻ ԵՒ ԸՆԿ. ՆՈՐ ՏՊԱՐԱՆԸ

Տեղափոխվեցաւ Գանօվսկայա փողոցից աւելի յարմարաւոր տեղ, այն է՝ ՏՐՕՑԻՑԻ փողոցը № 11. փոստատան ետևի քուչան: Ընդունվում են ամեն լեզուով և ամեն տեսակ պատուէրներ ամենամատչելի գներով:

Նոյն տպարանում ընդունվում են և պատուէրներ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՓՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ տպագրութեան համար փայտի և պղնձի վրա:

„Խ Ե Ն Թ Ը"
ԱՐԿԱԾՆԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ՌՈՒՍ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՑ ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՐԱՖՖԻ

Տպված մաքուր թղթի վրա, գիրքը բովանդակում 400 երեսից: Թիֆլիսում ծախվում է „Մշակի" խմբագրատանը, „Կենտրօնական գրավաճառանոցում", „Կովկասեան գրավաճառանոցում" պ. Զաքարիա Գրիգորեանցի մօտ, և պ. պ. Շահինեանցի, Բօզարջեանցի, Հովուեանցի ծխախոտի մագազիններում:

Գինն է 1 րուբլ 20 կոպ.:

՝Մօտալուտ տակն է և շուտով լոյս կը տեսնի իմ թարգմանած՝ „ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԻՆԱՑ ՎՐԱ ՀԻՄՆՈՒԱԾ" հեղինակութիւն Ժ. Բամբուօնի: Ուստի դիմելով այն յարգելի բարեկամաց, որոնք բաժանորդներ գտնելու նեղութիւնը յանձն էին առել, խոնարհաբար խնդրում եմ, որմինչև օգոստոսի վերջը բարեհաճին յանձնել ինձ բաժանորդաթերթը, որպէս զի կարողանամ աւարտել գրքիս տպագրութիւնը առաջիկայ սեպտեմբերին: Իմ հասցէս՝ Тифлосъ. Григорію Шахбудагянцу, учителю Армянской Нерсисянъ Духовной Семинаріи.

Գրիգոր Շահբուդաղեանց

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆԵՑՆՈՂ ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ, մազերը ամրացնող և նրանց ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերադարձնող: գինը 2 ր. շիշը, ՓՈՍՏՈՎ ուղարկված 2 ր. 49 կոպ. ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ, մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. ամանը վրձին գլխացաւի դէմ, ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՕՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն: 20—100

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ՊԱՐՏԷԶ

ԵՒ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆՈՒՄ

Ընդունելութիւնները սկսվում են օգոստոսի 20-ից, իսկ ուսումը սեպտեմբերի 1-ից: „Մանկական պարտէզի" մէջ ընդունվում են մինչև 7 տարեկան երեխաներ, իսկ «Տարրական ուսումնարանում» մինչև 13 տարեկանները:

Իշխան Ն. Ամատունու տուն, Վելյամինովսկի փողոցի վերայ:

Բ. Միրիմանեանց

Մօտալուտ տակն է, և շուտով լոյս կը տեսնի Ս. Մանդինեանի հետևեալ աշխատութիւնը. „ԿԵԱՆՔԻ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐԻ ՀԱՄԵՄԱՏ ԹՈՒԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ" ծխական դպրոցների 4-դ տարվայ դասընթացք, և միանգամայն 1-ն, 2-դ և 3 տարիների համար հրահանգ:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՄԵԲԷԼ (աթոռներ և բազկաթոռներ) ծախվում են մեծ քանակութեամբ և մանր, միջի փողոցում կաթոլիկաց փողոցի անկիւնում ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ պահեստում:

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով. Тифлисъ Михаилу Н. Теръ-Никогосову.

63—150

ПРИСЯЖНЫЙ ПОВѢРЕННЫЙ
А. С. ФРЕНКЕЛЬ
Переѣхалъ на Сололакскую улицу, въ домъ К. Меликова.

ВЪ РЕДАКЦІИ ГАЗЕТЫ „МШАКЪ" продаются слѣдующія нѣмецкія брошюры:

Die Oekonomische Lage der Armenier in der Türkei. von Dr. GRIGOR ARZRUNI. Ubersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 kop.

Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien von Dr. GRIGOR ARZRUNI. Ubersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 20 kop.

ԹԷՅ ՍԻՐՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ՃԱՆԱՉՈՂՆԵՐԸ պէտք է գնեն ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ թէյ լաւ տեսակի ֆունտը 1 ր. 20 կ. և 2 ր. և համեմատեն առաջինը 1 ր. 60 կ. հետ և երկրորդը 3 ր. հետ ամեն տեղ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, որպէս զի իմանան Անգլիական խանութի մէջ ծախվող ամեն տեսակ թէյի համեմատական ԳԵՐԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆԸ: Բացի այդ Անգլիական խանութը կշռում է ՄԱՔՈՒՐ թէյ առանց ԹՂԹԻ և ԱՐՃՃԻ:

44—100

ՄՕԾԱԿՆԵՐ կոտորելու փօշի: Ծախվում է ԾԱՏՈՒՐՕՎԻ լամպի մագազինում: